OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
M. POIARESA MADURA
przedstawiona w dniu 18 października 2007 r. [1]

1. W niniejszym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym Oberlandesgericht Köln (Niemcy) kieruje do Trybunału Sprawiedliwości pytanie dotyczące wykładni art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE [2] z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych.

2. Zasadniczo zapytano Trybunał o to, czy powołany wyżej przepis, zgodnie z którym w różnych wersjach językowych, a w szczególności w niemieckiej wersji językowej, wierzyciel jest uprawniony do żądania odsetek od opóźnień w płatnościach „o ile nie otrzymał należnej sumy w odpowiednim czasie [w terminie wymagalności], chyba że dłużnik nie ponosi winy [odpowiedzialności] za opóźnienie", oznacza, gdy płatność następuje przelewem bankowym, że rachunek wierzyciela powinien zostać uznany należną kwotą na czas, lub też, że dla uniknięcia lub zakończenia naliczania odsetek za opóźnienie, wystarczające jest, iż polecenie przelewu zostanie dokonane w terminie.

3. Chciałbym zaznaczyć niniejszym, że pomimo iż owo pytanie może brzmieć dziwnie w świetle niektórych wersji językowych [3], w których nie zawsze jest mowa o otrzymaniu należnej sumy w odpowiednim czasie, to jednak okoliczność ta nie podważa centralnego pytania w niniejszej sprawie, jakim nadal jest pytanie o podział ryzyka pomiędzy wierzycielem a dłużnikiem w sytuacji, gdy dłużnik nie jest bezpośrednio odpowiedzialny za opóźnienie w zapłacie.

I — Okoliczności faktyczne postępowania przed sądem krajowym, ramy prawne i pytanie prejudycjalne

4. Postępowanie przed sądem krajowym dotyczy sporu pomiędzy 01051 Telecom GmbH (zwaną dalej „skarżącą") a Deutsche Telekom AG (zwaną dalej „Deutsche Telekom") w przedmiocie zapłaty odsetek za opóźnienie. Obydwie spółki świadczą

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dz.U. L 200, s. 35.

3 — Zobacz, między innymi, w portugalskiej wersji językowej art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy 2000/35 stanowi jedynie, że „O atraso seja imputável ao devedor" [opóźnienie może zostać przypisane dłużnikowi].

usługi telekomunikacyjne dla ludności i dla operatorów sieci. Deutsche Telekom oferuje ponadto innym operatorom, takim jak skarżąca, usługi fakturowania.

5. Od 1998 r. obydwaj operatorzy są związani umową o wzajemnym połączeniu, zgodnie z którą strony za usługi wyświadczone w ramach tej umowy wystawiają sobie wzajemnie faktury i na ich podstawie rozliczają należne kwoty. Porozumienie to było wielokrotnie zmieniane. Ostatnia wersja z dnia 26 czerwca 2002 r. w art. 17.5 przewidywała, w zakresie opóźnień w płatnościach, że:

„Opóźnienie, o ile nie zostało wcześniej stwierdzone w wezwaniu do zapłaty, następuje po upływie 30 dni od terminu wymagalności i otrzymania faktury".

6. Ponadto w 2001 r. strony zawarły umowę w sprawie fakturowania i windykacji należności, która przewidywała w pkt 8, że:

„Strona umowy może piętnastego dnia lub ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego zafakturować na Deutsche Telekom kwoty netto, które zostały uznane przez Deutsche Telekom za podlegające fakturowaniu, powiększone o podatek VAT, za wyświadczone przez nią usługi. Zafakturowana suma powinna zostać uznana na rachunku wskazanym na fakturze bądź skompensowana najpóźniej 30 dni po otrzymaniu faktury".

7. Skarżąca spółka broni stanowiska, zgodnie z którym wspomniane postanowienie umowy w sprawie fakturowania i windykacji należności w ramach umowy o wzajemnym połączeniu powinno być stosowane w ten sposób, że uniknięcie lub zakończenie naliczania odsetek za opóźnienie zależy, poza innymi przesłankami, od otrzymania lub zapisania na rachunku zafakturowanej kwoty. W ten sposób pozwana spółka uważa, iż przysługuje jej prawo do żądania zapłaty odsetek od Deutsch Telekom od kwoty pozostałej po dokonanym rozliczeniu, ponieważ 30 dniu po otrzymaniu faktury nie została zapisana na jej rachunku cała przypadająca do zapłaty kwota.

8. Z kolei pozwana broni stanowiska, iż nie doszło do realizacji rzekomego porozumienia. Podnosi, że wcześniej zapłaciła już kwoty należne na podstawie umowy o wzajemnym połączeniu, składając na czas do swojego banku polecenia przelewów, które bank ten otrzymał.

9. Sąd pierwszej instancji i sąd odwoławczy są zgodne co do wyłączenia transpozycji umowy o fakturowaniu i windykacji

należności do umowy o wzajemnym połączeniu. W tych okolicznościach oraz w braku szczegółowych postanowień umowy odnośnie do chwili, od której zaczynają być naliczane odsetki za opóźnienie w przypadku płatności przelewem, zastosowanie znajduje prawo krajowe.

10. Paragraf 269 Bürgerliches Gesetzbuch — BGB (niemieckiego kodeksu cywilnego) stanowi:

„1. Jeżeli miejsce świadczenia nie zostało określone, ani też nie wynika z okoliczności, a w szczególności z charakteru zobowiązania, świadczenie powinno zostać wykonane w miejscu, w którym dłużnik miał swoje miejsce zamieszkania w chwili powstania zobowiązania.

2. Jeżeli zobowiązanie powstało w ramach wykonywania działalności handlowej lub przemysłowej dłużnika, wówczas gdy siedziba jego przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego znajduje się poza miejscem jego zamieszkania, siedziba tego przedsiębiorstwa zostaje zastąpiona miejscem zamieszkania.

3. Okoliczność, iż dłużnik ponosi koszty wysyłki, nie pozwala na przyjęcie, iż miejsce, z którego ma zostać dokonana wysyłka, jest miejscem świadczenia”.

11. Paragraf 270 BGB ma następujące brzmienie:

„1. W razie wątpliwości, ryzyko i koszt dostarczenia pieniędzy do miejsca zamieszkania wierzyciela obciążają dłużnika.

2. Jeżeli wierzytelność powstaje w ramach działalności handlowej lub przemysłowej wierzyciela, wówczas gdy siedziba jego przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego znajduje się w innym miejscu niż jego miejsce zamieszkania, siedziba tego przedsiębiorstwa zostaje zastąpiona miejscem zamieszkania.

3. Jeżeli w wyniku zmiany miejsca zamieszkania lub siedziby przedsiębiorstwa handlowego lub przemysłowego należącego do wierzyciela, do której doszło po powstaniu zobowiązania, wzrosły koszty lub ryzyko wysyłki, wierzyciel w pierwszym przypadku ponosi nadwyżkę kosztów, a w drugim przypadku — ryzyko.

4. Przepisy dotyczące miejsca zapłaty pozostają bez zmian”.

12. Zgodnie z wykładnią wypracowaną przez orzecznictwo i doktrynę, z paragrafów tych

wynika, że w przypadku płatności w drodze przelewu, tak jak to ma miejsce w sprawie przed sądem krajowym, uznaje się, że świadczenie zostało wykonane we właściwym czasie, jeżeli (i) polecenie przelewu wpłynęło do instytucji finansowej dłużnika przed upływem terminu, (ii) rachunek dłużnika ma pokrycie lub korzysta z linii kredytowej w odpowiedniej wysokości oraz (iii) instytucja finansowa dłużnika zaakceptowała polecenie przelewu. Innymi słowy, dla dokonania zapłaty nie jest konieczne, aby kwota została fizycznie uznana na rachunku wierzyciela.

13. Wreszcie art. 286 w brzmieniu zmienionym w celu dokonania transpozycji dyrektywy 2000/35 przewiduje, że:

„1. Jeżeli dłużnik nie wykonuje swojego zobowiązania po wezwaniu przez wierzyciela skierowanym po upływie terminu na jego wykonanie, w wyniku tego wezwania popada w zwłokę. Wniesienie powództwa w celu uzyskania wykonania tego świadczenia i doręczenie nakazu zapłaty w ramach odpowiedniego postępowania są równoznaczne z tym wezwaniem.

2. Wezwanie jest zbędne, gdy

i. data zapłaty została ustalona na podstawie kalendarza,

ii. wykonanie świadczenia powinno być poprzedzone określonym zdarzeniem i na jego wykonanie został przewidziany odpowiedni termin, w ten sposób, że może on zostać obliczony na podstawie kalendarza od daty tego zdarzenia,

iii. dłużnik stanowczo i ostatecznie odmawia wykonania zobowiązania,

iv. natychmiastowe popadnięcie w zwłokę jest uzasadnione szczególnymi powodami z uwzględnieniem interesów obydwu stron.

3. Dłużnik wierzytelności popada w zwłokę najpóźniej 30 dni po upływie odpowiedniego terminu i otrzymaniu faktury lub równoważnego z nią żądania zapłaty, o ile nie dokonał wcześniejszej zapłaty; postanowienie to ma zastosowanie również w odniesieniu do dłużnika będącego konsumentem, jeżeli faktura lub żądanie zapłaty zawierało wyraźną wzmiankę o tym skutku. Jeżeli nieznana jest data otrzymania faktury lub żądania zapłaty, dłużnik, o ile nie jest konsumentem, popada w zwłokę najpóźniej 30 dni po upływie terminu wymagalności i otrzymaniu świadczenia wzajemnego.

4. Dłużnik nie popada w zwłokę dopóty, dopóki świadczenie nie jest wykonywane w wyniku okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności".

14. Transponowana w ten sposób dyrektywa 2000/35 w sprawie opóźnień w płatnościach przewiduje w szczególności w art. 3, że:

„1. Państwa członkowskie zapewnią, że:

a) odsetki w rozumieniu lit. d) stają się wymagalne od dnia następującego po dacie płatności lub terminie płatności określonych w umowie;

b) jeżeli data lub termin płatności nie zostały ustalone w umowie, to odsetki stają się wymagalne automatycznie, bez konieczności wezwania:

i) 30 dni od daty otrzymania przez dłużnika faktury lub równoważnego wezwania do zapłaty, lub

ii) jeśli data otrzymania faktury lub równoważnego wezwania do zapłaty nie jest pewna, 30 dni od daty otrzymania towarów lub usług, lub

iii) jeśli dłużnik otrzyma fakturę lub równoważne wezwanie do zapłaty przed otrzymaniem dóbr lub usług, 30 dni od daty otrzymania dóbr lub usług, lub

iv) jeśli procedura przyjęcia lub kontroli, która ma stwierdzić zgodność towarów lub usług z umową, przewidziana jest ustawowo lub umownie i jeśli dłużnik otrzyma fakturę lub równoważne wezwanie do zapłaty przed lub w momencie przyjęcia lub kontroli, 30 dni po tej ostatniej dacie;

c) wierzyciel jest uprawniony do żądania zapłaty odsetek od opóźnień w płatnościach, o ile:

i) spełnił swoje umowne i ustawowe zobowiązania,

ii) nie otrzymał należnej sumy w odpowiednim czasie [w dacie wymagalności], chyba że dłużnik nie ponosi winy [odpowiedzialności] za opóźnienie;

[…]".

15. Landgericht Bonn częściowo uznał pozew spółki 01051 Telecom, stwierdzając, że art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii), zgodnie z którym wierzyciel jest uprawniony do żądania odsetek w przypadku opóźnienia w płatności, wówczas gdy *nie otrzymał* zafakturowanej sumy w odpowiednim czasie, nakazuje przyjąć, że opóźnione otrzymanie należnej kwoty stanowi podstawę do naliczania odsetek za opóźnienie, nawet wówczas, gdy polecenie przelewu zostało złożone w terminie.

16. W postępowaniu odwoławczym Oberlandesgericht Köln, po tym jak wskazał na to, że można powołać się na dyrektywę w celu uzupełnienia dotyczących tej kwestii luk w umowie o wzajemnym połączeniu, stwierdził, że art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) może również pozostawać w zgodzie z dominującą w prawie niemieckim wykładnią, zgodnie z którą w przypadku zapłaty w drodze przelewu bankowego znaczenie ma opóźnione złożenie polecenia przelewu, a nie opóźnione otrzymanie danej kwoty. Zdaniem sądu krajowego powołany wyżej artykuł, stanowiąc, że odsetki za opóźnienie nie należą się, gdy dłużnik „nie ponosi winy za opóźnienie", świadczy o tym, iż dana zapłata, nawet opóźniona, może zostać uznana za „otrzymaną" przez wierzyciela w odpowiednim terminie, jeżeli dłużnik uczynił wszystko to, co było konieczne, aby należna kwota została przekazana we właściwym terminie.

17. Sąd krajowy przyznaje jednak, że wykładnia spornego przepisu nie jest jednoznaczna. W szczególności użycie w wersjach niemieckiej, francuskiej i angielskiej terminów „erhalten", „reçu" i „receveid" może wskazywać, że w celu unikania opóźnień w rozumieniu dyrektywy 2000/35, kwota powinna *dotrzeć* do wierzyciela przed upływem danego terminu.

18. W tych okolicznościach Oberlandesgericht Köln postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytanie prejudycjalne:

„Czy przepis krajowy, zgodnie z którym, aby zapłata dokonana w drodze przelewu bankowego wyłączała opóźnienie w zapłacie dłużnika lub powodowała jego ustanie, decydujące znaczenie ma nie chwila zapisania na rachunku wierzyciela danej kwoty, lecz chwila złożenia przez dłużnika polecenia przelewu przy wystarczającym pokryciu na rachunku lub wystarczającej wysokości linii kredytowej, jest zgodny z art. 3 ust. 1 lit. c)

ppkt ii) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych?”.

II — Ocena prawna

19. Przed przystąpieniem do oceny istoty sprawy, należy zbadać kwestię dopuszczalności pytania prejudycjalnego.

A — *W kwestii dopuszczalności*

20. Pomimo iż wydaje się, że zasadność pytania prejudycjalnego nie była przedmiotem dyskusji w uwagach stron, to jednak zasługuje ona na kilka szczegółowych wyjaśnień.

21. Jeżeli chodzi o spór pomiędzy jednostkami, to należy wziąć pod uwagę, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału dyrektywa sama z siebie nie może tworzyć praw i obowiązków w zakresie łączących je stosunków [4]. Trybunał w wyroku w sprawie QDQ Média [5] miał okazję przypomnieć tę zasadę w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne, które również dotyczyło wykładni dyrektywy 2000/35.

22. Ponadto, na podstawie zasady wykładni zgodnej z obowiązkiem lojalnej współpracy, ustanowionym w art. 10 WE, Trybunał wielokrotnie powtarzał, że sąd krajowy, dokonujący wykładni prawa krajowego powinien dokonywać jej w miarę możliwości w świetle tekstu i celów dyrektywy, aby osiągnąć zamierzone przez nią skutki [6].

23. Obowiązku tego nie podważa w sprawie przed sądem krajowym okoliczność, iż termin dla dokonania transpozycji dyrektywy 2000/35 w chwili zaistnienia okoliczności faktycznych przed sądem krajowym jeszcze nie upłynął.

4 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 26 lutego 1986 r. w sprawie 152/84 Marshall, Rec. s. 723; z dnia 13 listopada 1990 r. w sprawie C-106/89 Marleasing, Rec. s. I-4135 oraz z dnia 5 października 2004 r. w sprawach połączonych od C-397/01 do C-403/01 Pfeiffer i in., Zb.Orz. s. I-8835.

5 — Wyrok z dnia 10 marca 2005 r. w sprawie C-235/03, Zb.Orz. s. I-1937.

6 — Wyroki z dnia 10 kwietnia 1984 r. w sprawie 14/83 von Colson i Kamann, Rec. s. 1891, pkt 26; ww. w sprawie Marleasing, pkt 8; ww. w sprawie Pfeiffer i in., pkt 113 oraz z dnia 4 lipca 2006 r. w sprawie C-212/04 Adeneler i in., Zb.Orz. s. I-6057, pkt 108.

24. W rzeczywistości bowiem, od czasu wyroku w sprawie Inter-Environnement Wallonie [7] Trybunał przyjmował na podstawie art. 10 akapit drugi WE i art. 249 WE, że w trakcie okresu przejściowego państwo członkowskie będące adresatem powinno się powstrzymać od przyjmowania przepisów, które mogłyby poważnie utrudnić osiągnięcie skutku zamierzonego przez dyrektywę. Tym bardziej dotyczy to przypadku, gdy pytanie kierowane do Trybunału nie dotyczy ewentualnego wyłączenia przepisu krajowego, lecz jego interpretacji, która już wcześniej budziła wątpliwości w danym porządku prawnym. Ponadto Trybunał stwierdził, że:

„od daty wejścia w życie dyrektywy sądy państw członkowskich powinny powstrzymać się w miarę możliwości od dokonywania wykładni prawa krajowego w sposób, który zagrażałby poważnemu utrudnieniu realizacji celu zamierzonego przez dyrektywę po upływie okresu na dokonanie transpozycji" [8].

25. Wreszcie w sprawie przed sądem krajowym prawodawca krajowy wybrał wcześniejsze dokonanie transpozycji dyrektywy 2000/35, poprzez dostosowanie § 286 BGB. W tych okolicznościach Trybunał twierdzi, że:

„W ten sposób, stosując prawo krajowe, a zwłaszcza przepisy uregulowania, które zostało specjalnie przyjęte w celu wprowadzenia w życie wymogów dyrektywy, sąd krajowy powinien interpretować prawo krajowe w miarę możliwości w świetle tekstu i celu danej dyrektywy, tak aby osiągnąć zamierzony przez nią skutek, postępując tym samym zgodnie z art. 249 akapit trzeci WE" [9].

26. W tych okolicznościach sąd powinien wziąć pod uwagę wolę krajowego prawodawcy, którego życzeniem była szybka transpozycja dyrektywy, dokonując wykładni przepisów transponujących zgodnie z dyrektywą [10]. Ponieważ paragrafy 269, 270 i 286 BGB mogą być różnie interpretowane, jako że rozstrzygnięcie sporu w dużej mierze zależy od dokonanej przez Trybunał wykładni art. 3 ust. 3 lit. c) ppkt ii) dyrektywy o opóźnieniach w płatnościach, przedstawione pytanie prejudycjalne należy uznać za zasadne.

7 — Wyrok z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie C-129/96, Rec. s. I-7411, pkt 50, potwierdzony następnie między innymi w wyroku z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie C-14/02 ATRAL, Rec. s. I-4431, pkt 58.

8 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Adeneler i in., pkt 123.

9 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Adeneler i in., pkt 113.

10 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Pfeiffer i in. i Adeneler i in.

B — *Wykładnia art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy 2000/35*

27. Zasadniczo do Trybunału zwrócono się o ustalenie, od którego momentu operacja zapłaty dokonana przelewem bankowym może zostać uznana za prawidłowo dokonaną w ramach transakcji handlowej i nie dawać w związku z tym prawa do naliczania odsetek w rozumieniu dyrektywy 2000/35.

28. Strona skarżąca i Komisja Wspólnot Europejskich opowiadają się za ścisłą wykładnią art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy 2000/35, przyjmując, że przepis ten nakłada na dłużnika obowiązek zapewnienia, iż wierzyciel będzie mógł dysponować należną kwotą w dniu wymagalności. Innymi słowy, jedynie chwila, gdy fundusze zostaną materialnie zapisane na rachunku wierzyciela, może powodować kres naliczania odsetek za opóźnienie lub uniknięcie ich naliczania.

29. Prawdą jest, że literalna wykładnia tego przepisu w większości wersji językowych wydaje się potwierdzać to stanowisko, stwierdzając, że wierzyciel ma prawo do odsetek za opóźnienie, jeżeli „nie *otrzymał* dłużnej sumy w odpowiednim czasie [w dacie wymagalności]". Dokonany przez prawodawcę wspólnotowego wybór tego słowa skłania bowiem do przyjęcia, iż należna kwota powinna zostać uznana na rachunku wierzyciela w dacie wymagalności, aby położyć kres wymagalności odsetek za opóźnienie.

30. Na poparcie tej tezy należy podnieść również, iż taki wymóg doskonale wpisuje się w cel, jakim jest zapewnienie skutecznej ochrony wierzyciela przed opóźnieniami w płatnościach, który wynika w sposób wyraźny z siódmego, szesnastego, dziewiętnastego i dwudziestego motywu dyrektywy 2000/35, ponieważ owe opóźnienia stanowią „przeszkodę we właściwym funkcjonowaniu rynku wewnętrznego" [11]. Tym samym w pierwszej chwili wykładnia językowa pokrywa się z wykładnią teleologiczną na korzyść wymogu rzeczywistej zapłaty należnej kwoty w tym znaczeniu, iż wierzyciel powinien móc dysponować kwotą zapisaną na jego rachunku.

31. Niemniej jednak wykładnia ta obarcza dłużnika odpowiedzialnością, która nie wydaje się być jego. W rzeczywistości bowiem zobowiązuje ona dłużnika do dokładnego przewidzenia terminów koniecznych dla przeprowadzenia transakcji przez różne pośredniczące instytucje finansowe. Tymczasem, o ile można przyjąć, że składający polecenie przelewu powinien przyjąć na siebie odpowiedzialność za opóźnienia, które można przypisać jego instytucji

11 — Zobacz w szczególności dziewiąty i dziesiąty motyw dyrektywy 2000/35, co pojawiło się już w zaleceniu Komisji 95/198/WE z dnia 12 maja 1995 r. dotyczącym terminów płatności w transakcjach handlowych (Dz.U. L 127, s. 19).

finansowej, to inaczej będzie w przypadku, gdy opóźnienia te są spowodowane przez przedsiębiorstwa finansowe wierzyciela, a nawet przez samego wierzyciela. Taka wykładnia pozostaje ponadto w sprzeczności z wykładnią przyjętą przez dyrektywę 97/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 stycznia 1997 r. w sprawie transgranicznych przelewów bankowych [12], zgodnie z którą odpowiedzialność instytucji finansowej w przypadku opóźnienia w płatności powinna zostać przypisana wierzycielowi, a nie dłużnikowi [13].

32. Tymczasem odpowiedź mogłaby wynikać z drugiej części poddanego wykładni Trybunału artykułu, zgodnie z którą wierzyciel, który nie otrzymał należnej kwoty w terminie wymagalności, ma prawo domagać się odsetek za opóźnienie, „chyba że dłużnik nie ponosi winy [odpowiedzialności] za opóźnienie". W ten sposób na rozprawie Komisja broniła stanowiska, zgodnie z którym art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) może być interpretowany jako ustanawiający zasadę, że w przypadku płatności dokonywanej przelewem bankowym zapis na rachunku wierzyciela zafakturowanej kwoty w terminie wymagalności skutkuje uniknięciem lub zakończeniem naliczania odsetek za opóźnienie, poza okolicznościami, które należy określić, w których opóźnienie w płatności nie może zostać przypisane dłużnikowi. Taka wykładnia oznacza jednak podział pomiędzy obydwiema częściami art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii), podział pomiędzy zasadą a wyjątkiem, który pozostawia nieokreślone okoliczności, w których dłużnik nie zostanie uznany za odpowiedzialnego za opóźnienie.

33. Wydaje mi się, że należy wykluczyć taką wykładnię z dwóch podstawowych powodów. Po pierwsze i pomimo wyraźnego postępu w dziedzinie terminów i przejrzystości transakcji bankowych [14], na chwilę obecną nadal niemożliwe jest, aby dłużnik mógł z pewnością ustalić datę, w której instytucja finansowa wierzyciela przekaże fundusze na rachunek wierzyciela. W związku z tym podniesienie do rangi zasady wymogu, który w każdym razie może opierać się jedynie na szacunku, stanowi naruszenie zasady pewności co do prawa. Ponadto zgodnie z kryteriami przyjętymi dla ustalenia braku odpowiedzialności dłużnika, wskazane podejście może stanowić źródło niepewności co do prawa zarówno dla dłużnika, jak i dla wierzyciela. W rzeczywistości bowiem, o ile dłużnik może znaleźć się

12 — Dz.U. L 43, s. 25.

13 — Zobacz w szczególności art. 6 ust. 2 i 3, a także art. 7 ust. 3 dyrektywy 97/5.

14 — Odnośnie do tej kwestii można oprzeć się na raporcie Komisji i Parlamentu Europejskiego dotyczącym stosowania dyrektywy 97/5 [COM(2002) 663 wersja ostateczna]. W raporcie tym stwierdza się, że blisko 90% przelewów zostało zaksięgowanych we wskazanym terminie i 8% w trzy dni po wskazanej dacie (pkt 3.7.2.1). Ponadto ustalono, że realizacja tych przelewów trwa przeciętnie 2,97 dni; 95,4% przelewów dotarło w terminie sześciu dni roboczych zgodnie z terminem przewidzianym na wypadek braku określenia terminu ustanowionym w dyrektywie (pkt 3.8.2). Zobacz również projekt dyrektywy w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego [COM(2005) 603 wersja ostateczna, w szczególności art. 26, 28 i 60 tej dyrektywy, które nakładają na usługodawcę szczegółowy obowiązek informowania usługobiorcy dotyczący w szczególności „czasu realizacji świadczonej usługi płatniczej" [art. 26 ust. 1 lit. a) ppkt ii)]. W projekcie zamierza się również wprowadzić wymóg, aby dostawca usług płatniczych zleceniodawcy zapisał na dobro rachunku płatniczego odbiorcy kwotę płatności najpóźniej do końca pierwszego dnia roboczego następującego po chwili przyjęcia zlecenia (art. 60).

w sytuacji, w której niemożliwe będzie określenie momentu, od którego jest zwolniony ze swego zobowiązania, również i wierzyciel może zostać zmuszony do przyjęcia ryzyka, iż nie może kontrolować, kiedy opóźnienia w płatności należy przypisać instytucji finansowej dłużnika.

34. Po drugie, powołana wykładnia prowadzi do powierzenia państwom członkowskim oceny okoliczności, w których dłużnik nie będzie ponosił odpowiedzialności za opóźnienia w płatnościach. Pomimo iż wyjątki te podlegałyby ścisłej wykładni, to jednak prowadziłoby to do rozbieżności pomiędzy państwami członkowskimi, które byłyby sprzeczne z celem harmonizacyjnym zamierzonym przez dyrektywę 2000/35, a ogólniej z prawidłowym funkcjonowaniem wspólnego rynku. Zgodnie z tym, o czym mowa w dziesiątym motywie: „jeśli istniałyby zasadniczo różne zasady dotyczące rynku wewnętrznego i operacji transgranicznych, mogłoby dojść do zniekształcenia konkurencji". Doszłoby do tego, gdyby o przypadkach zwolnienia od odpowiedzialności miano zadecydować w ramach praw krajowych, których uregulowania w tej dziedzinie są różne.

35. Ponadto, o ile dyrektywa regularnie odsyła do prawa krajowego, tak ogranicza się do ustanowienia minimalnych wymogów w dziedzinie zwalczania opóźnień w płatnościach, żadne podobne odesłanie nie zostało przewidziane w art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii). Z wymogów jednolitego stosowania prawa wspólnotowego, a także z zasady równości wynika, że pojęcie odpowiedzialności w dziedzinie opóźnień w płatnościach stanowi zatem autonomiczne pojęcie prawa wspólnotowego, które powinno być interpretowane w sposób jednolity [15].

36. Wreszcie, w każdym razie przypominam, iż dyrektywa 2000/35 została przyjęta na postawie art. 95 WE. W związku z tym głównym zamierzonym przez nią celem jest zbliżanie przepisów prawnych państw członkowskich. W tym celu usuwa ona przeszkody w prawidłowym funkcjonowaniu rynku wewnętrznego wynikające w szczególności z różnic pomiędzy porządkami prawnymi państw członkowskich. Tymczasem wykładnia art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii), pozostawiająca państwom członkowskim zadanie określenia pojęcia „otrzymania należnej kwoty w terminie wymagalności", a także przypadków wyłączenia odpowiedzialności dłużnika w dziedzinie opóźnień płatnościach prowadziłaby, co zostało już wyżej podkreślone, do ponownego wprowadzenia rozbieżności pomiędzy uregulowaniami państw członkowskich, których to prawodawca wspólnotowy zamierzał właśnie uniknąć.

37. Ponadto również sprzeczne z celami dyrektywy byłoby stwierdzenie, że samo tylko złożenie polecenia przelewu przyjęte przez instytucję płatniczą dłużnika zwalniałoby go ze zobowiązania. Taka wykładnia czyniłaby dyrektywę bezskuteczną. Celem

15 — Zobacz w szczególności wyroki z dnia 19 września 2000 r. w sprawie C-287/98 Linster, Rec. s. I-6917, pkt 43; z dnia 11 marca 2003 w sprawie C-40/01 Ansul, Rec. s. I-2439, pkt 26, oraz z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie C-246/05 Armin Häupl, Zb.Orz. s. I-4673, pkt 43.

dyrektywy jest zakazanie „nadużywania swobody zawierania umów na niekorzyść wierzyciela” [16]. Nadużycie takie charakteryzuje się tym, że ma „przysporzyć dłużnikowi dodatkowej płynności finansowej na koszt wierzyciela” [17]. Tymczasem przyjęcie, że samo tylko opóźnione polecenie przelewu, a nie opóźnione otrzymanie dłużnej sumy powoduje naliczenie odsetek za opóźnienie, jest równoznaczne z uprawnieniem dłużnika do złożenia polecenia przelewu w ostatnim dniu przed upływem terminu wymagalności, przy założeniu, że zostanie ono przyjęte w tym terminie przez jego instytucję finansową. Takie oportunistyczne zachowanie przypomina nadużycie swobody kontraktowej, o którym mowa w dyrektywie, upoważniając dłużnika do dysponowania płynnością finansową ze szkodą dla wierzyciela przez dzień lub dni poprzedzające polecenie przelewu złożone w ostatnim dniu terminu wymagalności, podczas gdy zgodnie z postanowieniami dyrektywy kwota ta powinna zostać „otrzymana” w tej dacie [18]. W ten sposób argument rządu niemieckiego, zgodnie z którym uznanie polecenia przelewu za równoznaczny z poleceniem zapłaty nie pozostaje w sprzeczności z celami dyrektywy, wydaje się błędny. Celem tego aktu prawnego nie jest faworyzowanie osoby dłużnika poprzez umożliwienie mu dysponowania płynnością finansową do ostatniego dnia wymagalności, lecz zagwarantowanie wierzycielowi otrzymania należnej kwoty w terminie płatności.

38. Ponadto taka wykładnia art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy stawia wierzyciela w sytuacji braku pewności prawnej co do daty wymagalności odsetek za opóźnienie. Skoro należą się one automatycznie w przypadku opóźnienia polecenia przelewu, to konieczne jest, aby wierzyciel znał datę, w której polecenie przelewu zostało przekazane instytucji finansowej zleceniodawcy. Aby uzyskać te informacje, to do wierzyciela należałoby podjęcie koniecznych starań, aby przekazano mu kopię umowy, przez którą przyjęto polecenie przelewu, w celu zweryfikowania dokładnej daty zapłaty. Poza okolicznością, iż takie podejście rzuca cień na automatyczny charakter wymagalności odsetek za opóźnienie, wydaje się, że trudno zaprzeczyć temu, że stanowiłoby ono dodatkowe obciążenie administracyjne dla wierzyciela — lub dla dłużnika, jeżeli zgodził się na to, że dostarczy tej informacji — podczas gdy dyrektywa 2000/35 wyraźnie zmierza do uniknięcia takich obciążeń finansowych i administracyjnych [19].

39. W związku z tym proponuję Trybunałowi, aby przyjął rozwiązanie pośrednie, które byłoby w stanie zagwarantować sprawiedliwy podział ryzyka pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem.

40. Z uwagi na stosunkową regularność, z jaką wyrażenie „otrzymał należną kwotę” występuje w większości wersji językowych

16 — Motyw dziesiąty dyrektywy 200/35.

17 — Ibidem.

18 — Podobnie P. Mengozzi I ritardi di pagamento nelle transazioni commerciali — L'interpretazione delle norme nazionali di attuazione delle direttive comunitarie, Padova, CEDAM, 2007, s. 15.

19 — Siódmy motyw dyrektywy 2000/35.

dyrektywy 2000/35, a także z uwagi na jej cel, wydaje się, że trudno jest nie rozumieć takiego wymogu jako oznaczającego, iż kwota opuściła konto dłużnika, w celu znalezienia się na koncie wierzyciela. Jednakże ponieważ Trybunał przyznaje, zgodnie z dyrektywą w sprawie transgranicznych przelewów bankowych oraz zwyczajami przyjętymi w prawie prywatnym międzynarodowym, że dłużnik nie może ponosić odpowiedzialności za stosunki umowne istniejące pomiędzy wierzycielem i jego instytucją finansową, uzasadnione wydaje się twierdzenie, że zobowiązanie zostaje wykonane w zakresie, w jakim kwota dotarła do instytucji finansowej odbiorcy przelewu, przy czym nie musi ona koniecznie już zostać zaksięgowana na jego rachunku.

41. Druga część art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy potwierdza zatem taką wykładnię, stanowiąc, że brak otrzymania należnej kwoty w terminie wymagalności nie powoduje naliczania odsetek za opóźnienie, wówczas gdy dłużnik nie ponosi odpowiedzialności za przekroczenie terminu. W rzeczywistości bowiem, o ile może on dokładnie i precyzyjnie w ramach umowy łączącej go z jego jednostką finansową określić datę, w której fundusze dotarły do jednostki finansowej odbiorcy przelewu, to nie może z kolei przewidzieć terminów przekazania funduszy przez instytucję finansową wierzyciela na konto tego ostatniego.

42. Taka wykładnia pierwszej części art. 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy 2000/35 w świetle drugiej części tego przepisu pozwala zapewnić względną pewność co do prawa w stosunkach pomiędzy wierzycielem a dłużnikiem, ponieważ dłużnik ma pewność z uwagi na umowę łączącą go z jego własną instytucją finansową co do daty, w której wykonał swoje zobowiązanie, a wierzyciel posiada podobne zapewnienie ze strony swojej własnej instytucji finansowej dotyczące otrzymania należnej kwoty na swój rachunek, przy czym stosunek łączący ich z odpowiednimi instytucjami finansowymi nie ma wpływu na stosunek główny, istniejący pomiędzy obydwiema stronami. Wydaje mi się, że proponowana wykładnia gwarantuje sprawiedliwy podział ryzyka na podstawie kryterium, które uwzględnia umawiającą się stronę, która najlepiej może przewidzieć i kontrolować istniejące ryzyko.

III — Wnioski

43. Z uwagi na powyższe rozważania proponuję, aby Trybunał na pytanie prejudycjalne przedstawione przez Oberlandesgericht Köln odpowiedział w następujący sposób:

Artykuł 3 ust. 1 lit. c) ppkt ii) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych oznacza, że aby zapłata dokonana przelewem bankowym wyłączała lub kończyła naliczanie odsetek za opóźnienie, dłużna kwota powinna dotrzeć do instytucji finansowej wierzyciela w terminie wymagalności.